

Rondetafelgesprek Tweede Kamer Naar een Nationaal Voedseldebat

Voorzitter, geachte commissie,

Allereerst dank voor uw uitnodiging voor dit uiterst belangrijke Rondetafelgesprek. Tussen 2012 en 2014 verrichte ik de research voor de onderzoeksjournalistieke non-fictiethriller *Uitgebeend, hoe veilig is ons voedsel nog?* Een reconstructie van de afbraak van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit. Die organisatie werd in krap tien jaar kapot bezuinigd en gereorganiseerd – tot op het bot *Uitgebeend*. Binnenkort publiceer ik mijn research-bevindingen op pan-Europese schaal. Ik kan u vast verklappen, van de erbarmelijke en totaal uiteenlopende kwaliteiten van het voedseltoezicht in de ons omringende landen, wordt geen enkele burger/consument blij. Onze Europese Unie kent een eenheidsmunt en vrije binnengrenzen, handel en transport, maar van een geharmoniseerd kwalitatief Europees voedseltoezicht is bar weinig sprake. De controle op ons eten is een ratjetoe, al helemaal in zuidelijk en oostelijk gelegen EU-landen.

Maar ook in Nederland treft de NVWA – inmiddels weer enigszins op krachten komend – onverwacht bedenkelijke zaken aan. Een hamburger van een A-merk van een A-merk supermarkt, bleek vlees te bevatten uit tien verschillende slachterijen. De immense prijsdruk op ons voedsel en het gevecht om de supermarktmarges leveren ons geen perfecte, maar een perverse, 'uitgebeende' markt op.

Voedselveiligheidsrisico's, -fraude en een verlies aan kwalitatieve, authentiek-herkenbare producten is een pijnlijke keerzijde. Vanaf 2008 tot 2013 liet de NVWA oneerlijke' handel (voedsel fraude) weloverwogen op de loop. Die taak was compleet wegbezuinigd. Tijdens een congres in Berlijn afgelopen zomer, meldde internationale controle-experts dat fraude met ons eten *booming business* is. Aan oneerlijk voedsel valt goed te verdienen. Er is inmiddels een Europese top-tien met fraudegevoelige producten. Olijfolie staat met stip op één, gevolgd door vis, biologische producten en melk, maar ook malafide wijnhandelaren doen hun stinkende best een toppositie op deze lijst te bemachtigen. Heel Europa herinnert zich de paardenvleesaffaire en sommigen onder ons ook de dioxinekip en nog erger: de BSE – de gekkenkoeienziekte die oversloeg naar mensen.

Gelukkig is er sinds kort een nieuw NVWA-voedsel fraudeteam, want het moge duidelijk zijn: Nederland kan zich met zijn positie als prominente landbouw- en exportnatie geen verzwakte voedselwaakhond veroorloven. Een sterke NVWA, liefst niet onder de hoede van Economische Zaken maar van Volksgezondheid, is evengoed voedselbeleid.

De huidige Inspecteur Generaal trof bij zijn aantreden een autoriteit aan die 'zo ziek was als een hondje.' Inmiddels is zijn verbeterplan in uitvoering. Geen eenvoudige klus, de NVWA is 'de oudste ambtelijke dienst' met een gemiddelde leeftijd van zo'n 57 jaar. In 2015 vertrokken liefst 200 ervaren inspecteurs. Nieuw personeel is aangetreden, maar het duurt een jaar of tien voor een junior-controleur in de breedte en diepte ontwikkeld is tot een senior in z'n vak.

Al even verontrustend zijn recente audits van de Amerikaanse USDA-collega's. In navolging van een reeks Nederlandse rapporten waaronder die van de Onderzoeksraad voor Veiligheid, constateert de USDA tal van ernstige problemen in slachterijen. De Amerikanen spreken zelfs van systeemfouten. Het moge duidelijk zijn, een verzwakte NVWA heeft ook economische risico's voor onze export. De NVWA is, terecht, als de dood voor hernieuwde bezuinigings- en efficiencyopdrachten. In een opbouwfase kan zo'n taakstelling al die verbeteringen in de knop breken. Ik zou de Kamer willen vragen

de NVWA de komende vijf tot tien jaar te vrijwaren van hernieuwde bezuinigingsdrift door de organisatie voor die termijn te adopteren. Anders had ik *Uitgebeend* net zo goed niet hoeven te schrijven.

In mijn boek staan meerdere beschouwingen die raken aan het thema van dit Rondetafelgesprek: hoe gaan we in ons kikkerland, tweede agrarische exporteur op aarde, van een landbouw -naar 'een voedselbeleid?' Hoe krijgt een dergelijk nieuw overheidsbeleid over 'ons voedsel' de steun van de 'onderheid' (de Nederlandse burger/consument) zonder dat gevestigde economische belangen ernstig worden geschaad? Want daar zit, helaas, een lastige paradox.

Als politiek Den Haag en 'de sector' ervoor blijven kiezen om vooral een grote bijdrage te willen leveren aan het voeden van zo'n tien miljard monden op aarde in pakweg 2050 – en daar ook aan willen verdienen – wat is daar de keerzijde dan van? Zaken als milieulast, dierenwelzijn en de kwaliteit van ons voedsel komen bij een dergelijke promegabeleid nog zwaarder onder druk. Anders gezegd: als Nederland de intensieve veeteelt, schaalvergroting, multinationals – het agro-industriële complex – ongebreideld steunt ten bate onze mondiale exportpositie, dan krijgt de burger/consument de keerzijde van die keus op *zijn* bord en in *zijn* achtertuin.

Herman Wijffels zei het onlangs hardop: onze landbouw is de grootste milieu-belaster. We zijn vreselijk veel weide- en akkervogels kwijtgeraakt, sloten sterven en we krijgen muizenplagen op de koop toe. De inmiddels alweer uit Wageningen vertrokken hoogleraar biologische landbouwsystemen, dr. ir. Pablo Tittonell is ook glashelder. De Nederlandse landbouw, is zijn overtuiging, zit op een doodlopende grond-uitputtende weg. Je kunt niet alleen van de aarde nemen, voor vruchtbare grond zullen we onze aarde ook voldoende terug moeten geven.

Een Nederlands evenwichtig voedselbeleid zou de belangen van onze gezondheid, dierenwelzijn, het milieu en een vitale boerenstand centraal moeten stellen. Wellicht is een middenweg mogelijk waarbij 'gangbaar en biologisch' elkaar de ruimte geven, van elkaar leren in plaats van elkaar in de weg te zitten. Ook de voedingsindustrie en intensieve veehouderij verdienen een plekje onder de Hollandse polderzon, maar niet als dat ten koste gaat van de burger/consument, onze boeren en al die andere relatief kleine partijen in onze voedingssector. De spaarzaam overgebleven of juist weer opkomende ambachtelijke bakkers en slagerijen verdienen meer Haagse en Brussels-Europese steun dan belastingontwijkende multinationals, megagrote slachterijen en prijsvechtende supermarkten. Het Nederlandse midden- en kleinbedrijf worstelt, relatief gezien het meest met de regel- en lastendruk.

Bevreemdend is dat op amper één tot twee procent van de in Nederland beschikbare grond biologisch wordt geboerd, terwijl de vraag naar biologisch eten varieert van vijf tot twintig procent en niet alleen in ons land, maar ook in de VS en Europa immens aan populariteit groeit. Juist bedrijven met een menselijke maat kunnen voor meer werkgelegenheid zorgen alsook voor meer gewaardeerd voedsel, minder milieulast en korte ketens die de verbinding tussen de consument en de voedselproducent – de burger en de boer – herstellen.

Voor een evenwichtiger voedselbeleid is een fikse cultuurverandering nodig, een paradigmaverschuiving. Die is zonder overheidssteun begonnen en zal ook zonder de overheid wel doorgaan. Zo spreekt de overheid doorgaans van agro-industrie, waarom niet van agrarische cultuur? De Nederlandse supermarkten blijven met kiloknallers stunten en leveranciers van vers voedsel onder prijsdruk zetten, terwijl een groeiende

onderstroom aan bewuste burgers meer betaalbaar, gezond en biologisch voedsel verlangt. Een nieuw Nederlands voedselbeleid zou die groeiende onderstroom kunnen versterken en *en passant* ook kunnen zorgen voor minder suiker en zout in ons eten. Minder diabetes, minder obesitas én minder aantasting van natuur- en milieu. Een Voedselbeleid zou de omschakeling kunnen bevorderen van kwantiteit naar kwaliteit. Al ons Nederlands voedsel als top-keurmerk, scherp gehouden door een adequate voedselautoriteit. Dat zou een flinke stap vooruit zijn.

Marcel van Silfhout

Onafhankelijk onderzoeksjournalist en auteur van *Uitgebeend, hoe veilig is ons voedsel nog? een Boek op verzoek van Prof. mr. Pieter van Vollenhoven*